

UVOD

DEMOKRATIJA – POSLEDNJI TABU

„Ako danas postoje problemi demokratije, možemo ih rešiti jedino sa više demokratije“

Ovaj stari citat jednog američkog političara sažeto opisuje opšteprihvaćeni pogled na demokratski politički sistem. Ljudi se slažu da u demokratiji ima problema – neki čak misle da su mnoge parlamentarne demokratije zapada, uključujući i američku, na ivici raspada – ali ne mogu da zamisle alternativu. Jedini lek s kojim se može pokušati je, zaista, više demokratije. Tvrdnji da je sistem parlamentarne demokratije u krizi usprotivili bi se samo malobrojni. Ljudi su nezadovoljni i duboko podeljeni u svim demokratskim zemljama. Dok političari kažu da se birači ponašaju kao razmažena deca, građani se žale da su političari gluvi za njihove želje. Birači su postali izuzetno ćudljivi. Na svakim narednim izborima glasaju za neku drugu političku partiju. Sve više ih privlače radikalne i populističke partije. Politička scena se svugde rasparčava i usitnjava, što prevazilaženje razlika i formiranje vlada čini sve težim i težim.

Političke partije nemaju odgovor na ove izazove i nisu u stanju da iznađu pravo rešenje. Uhvaćene su u zamku krute organizacije, a interesne grupe i lobisti marginalizuju njihove ideale. Gotovo nijedna demokratska vlast nije u stanju da zauzda javnu

potrošnju. Mnoge demokratske zemlje se do te mere zadužuju, troše i oporezuju, da su na ivici bankrota, a u retkim situacijama kada okolnosti prisile vlast da bar privremeno smanji potrošnju, građani burno protestuju, smatrajući da im je oduzeto nešto što im po pravdi pripada. Time je onemogućeno bilo kakvo smanjenje državne potrošnje.

Uprkos ogromnoj potrošnji, nezaposlenost je stalno visoka u skoro svim demokratskim zemljama. Velike grupe ljudi su na margini. Gotovo nijedna demokratska zemlja nema odgovarajuće rešenje za demografski problem sve starijeg stanovništva.

Praktično sva demokratska društva pate od viška birokratije i manije državne regulacije. Dugi pipci države uvlače se u svačiji život, zakoni i propisi regulišu sve pod milim Bogom, a svaki novi problem nameće još više pravila i regulacije, umesto da dovede do trajnog rešenja.

Pritom demokratske vlasti traljavu rade ono što mnogi smatraju njihovim najvažnijim zadatkom – održavanje zakona i reda. Problem kriminala i vandalizma nikad nije bio veći, a zaposleni u policiji i pravosuđu su nepouzdana, nesposobni i često korumpirani. Istovremeno, kažnjava se ponašanje koje nikoga ne ugrožava. SAD imaju najveći broj zatvorenika u odnosu na broj stanovnika. Mnogi od njih su u zatvoru ne zato što su svojim ponašanjem nekom naneli štetu, već samo zato što većina njihovo ponašanje smatra neprihvatljivim.

Prema rezultatima više društvenih istraživanja, građani nikad nisu imali manje poverenja u demokratski izabrane političare nego danas. Duboko je ukorenjeno nepoverenje prema vlasti, političarima, elitama i međunarodnim organizacijama, jer izgleda smatraju da su iznad zakona. Mnogi sa pesimizmom gledaju u budućnost: boje se da će njihovoj deci biti lošije nego što je njima bilo; strahuju od najezde doseljenika; strahuju da im je ugrožena kultura i sa nostalgijom se sećaju „starih dobrih vremena“.

DEMOKRATSKA RELIGIJA

Iako će većina potvrditi da postoji kriza demokratije, gotovo da uopšte nema kritike samog demokratskog sistema. Izvor problema sa kojima se suočavamo u demokratiji skoro niko ne vidi u samoj demokratiji. Političke vođe – levičari, desničari ili centristi – svi redom obećavaju da je rešenje u više demokratije, nikada manje; obećavaju da će slušati građane i da će javne interese staviti iznad privatnih; obećavaju da će smanjiti birokratiju, da će je učiniti transparentnijom i odgovornijom, da će javni servisi biti bolji, ukratko – da će sistem ponovo raditi. Međutim, oni nikada ne dovode u pitanje poželjnost samog demokratskog sistema i za njih će uvek problem biti previše slobode, a nikada previše demokratije. Jedina razlika između progresivnih i konzervativnih političara je što ovi prvi izvor problema vide u previše ekonomske slobode, a ovi drugi u previše lične i društvene slobode. Uz to, zakona, tj. ograničenja lične i društvene slobode, nikada nije bilo više, a porezi, tj. ograničenja ekonomske slobode, danas su veći nego ikada. Činjenica je da je kritika ideje demokratije tabu tema u društvima na zapadu. Možete da kritikujete način na koji se demokratija u praksi sprovodi ili da ocrnite aktuelne političke vođe i partije, ali kritika demokratskog ideala kao takvog ne dolazi u obzir.

Nije preterano reći da je demokratija postala svojevrsna religija – savremena, svetovna religija. Možemo je nazvati najvećom verom sveta. Sve države, izuzev njih jedanaest – Mijanmar, Svazilend, Vatikan i neke arapske zemlje – tvrde za sebe da su demokratije, makar samo po imenu. Verovanje u demokratsko božanstvo u čvrstoj je vezi sa nacionalnom demokratskom državom koja se postepeno pojavila tokom XIX veka. Boga i crkvu zamenila je država, kao Sveta majka društva. Demokratski izbori su ritual kojim se molimo državi za zaposlenje, za stan, zdravlje, bezbednost i školovanje; naša vera u demokratsku državu je apsolutna; verujemo da će nam ona obezbediti sve; država je hranitelj i sudija, ona je sveznajuća i svemoćna; od nje očekujemo rešenje svih društvenih, pa čak i ličnih problema.

Veličina demokratskog Boga je u tome što sva dobročinstva čini potpuno nesebično. Kao Bog, država nema sopstveni interes; ona

je samo čuvar javnog interesa; ona ništa ne košta; besplatno nam deli hleb naš svagdašnji i sve ostalo što ide uz hleb.

U najmanju ruku, tako to mnogima izgleda. Većina ljudi vidi samo pogodnosti koje država nudi, dok troškovi ostaju neprimećeni. Jedan od razloga za ovo je činjenica da vlast ubira poreze na mnogo indirektnih načina – primera radi, tako što primorava preduzeća da naplaćuju poreze, ili tako što zahteva od poslodavaca da prikupljaju doprinose, ili pozajmljivanjem novca na finansijskim tržištima (novca koji će jednog dana građani morati da vrate), ili inflacijom novčane mase – tako da ljudi i ne razumeju i ne znaju koliko je njihovog prihoda vlast u stvari zaplenila, odnosno na silu im oduzela. Drugi razlog je to što su rezultati vlasti vidljivi i opipljivi, dok sve ono što su ljudi mogli da urade – da im vlast nije silom oduzela novac – ostaje nevidljivo. Avioni ratnog vazduhoplovstva se mogu videti, dok stvari koje građani nisu uradili, jer je njihov novac potrošen na ratne avione, ostaju nevidljive.

**NIJE PRETERANO REĆI DA JE DEMOKRATIJA POSTALA
SVOJEVRSNA RELIGIJA – SAVREMENA, SVETOVNA RELIGIJA.**

Demokratska vera postala je tako duboko ukorenjena, da demokratija za većinu ljudi označava sve što je politički ispravno i moralno. Demokratija znači sloboda, jer svima je dozvoljeno da glasaju; demokratija je jednakost, jer svaki glas se jednako broji; demokratija je pravda, jer svi su jednaki; demokratija je jedinstvo, jer svi odlučujemo; demokratija je mir, jer demokratske zemlje ne započinju nepravedne ratove. Kad se tako stvari postave, ispada da je alternativa demokratiji zapravo diktatura. A diktatura, naravno, predstavlja sve što je loše: gubitak slobode, nejednakost, rat, nepravdu...

U svom čuvenom tekstu pod naslovom „Kraj istorije“, neokonzervativni pisac Fransis Fukujama objavio je 1989. godine da je savremeni zapadni sistem demokratije vrhunac političke evolucije čoveka. Ili, njegovim rečima, danas smo svedoci „univerzalizacije zapadne liberalne demokratije kao konačnog oblika ljudske vlasti“.

Očigledno, samo zli umovi – teroristi, fundamentalisti, fašisti – mogu da se usude da kažu nešto protiv demokratije, da hule na svetinju.

DEMOKRATIJA JE KOLEKTIVIZAM

Pa ipak, to je upravo ono što ćemo uraditi uz pomoć ove knjige: govorićemo protiv božanske demokratije, preciznije rečeno protiv nacionalne parlamentarne demokratije. Demokratski način donošenja odluka je koristan u nekim situacijama – u malim zajednicama ili u dobrovoljnim udruženjima – a nacionalna parlamentarna demokratija, kakvu imaju gotovo sve zapadne zemlje, ima daleko više mana nego prednosti. Mi tvrdimo da je parlamentarna demokratija nepravedna, da vodi ka birokratizaciji i stagnaciji društva, da podriiva slobodu, samostalnost i preduzimljivost ljudi i da neizbežno dovodi do sukoba, do mešanja u tuđe poslove, ekonomskog mrtvila i prevelike potrošnje. I to ne zato što neki političari loše rade svoj posao ili zato što je pogrešna partija na vlasti, nego zato što sistem nacionalne parlamentarne demokratije tako radi.

Sušтина demokratije je da „narod“ odlučuje kako društvo treba da bude organizovano. Drugim rečima, svi mi „zajedno“ odlučujemo o svemu: koliki će biti porezi, koliko treba da bude potrošeno na brigu o deci i o starima, u kom uzrastu će biti dozvoljen alkohol, koliko poslodavci moraju da izdvajaju za penzije zaposlenih, šta je obavezno da piše na etiketama proizvoda, šta deca moraju da uče u školi, koliko novca treba za pomoć nerazvijenim regionima ili za obnovljive izvore energije ili za fizičko vaspitanje omladine ili za nacionalne simfonijske orkestre, kako vlasnici kafana treba da rade svoj posao i da li je njihovim gostima dozvoljeno da puše, kako se grade kuće, kolike treba da budu kamate, koliko je novca potrebno za funkcionisanje privrede, da li banke spasavati novcem poreskih obveznika ako im preti bankrot, ko sme da sebe nazove lekarom, kome je dozvoljeno da otvori bolnicu, da li ljudima treba dozvoliti da umru kada su siti života i da li je i kada država u ratu. U demokratiji se od „naroda“ očekuje da odluči o svim ovim i o hiljadama drugih pitanja.

Zato je demokratija po definiciji kolektivistički sistem. Demokratija je socijalizam na mala vrata. Osnovna ideja demokratije jeste da je poželjno i ispravno da sve važne odluke o fizičkoj, društvenoj i privrednoj organizaciji društva donosi kolektiv – narod, a narod ovlašćuje svoje predstavnike u parlamentu – drugim rečima, državu – da donosi ove odluke umesto njih. To znači da je u demokratiji celo društvo usmereno na državu. Očigledno da je netačno tvrđenje kako je demokratija neizbežni vrhunac političke evolucije čovečanstva. To je samo propaganda čiji je cilj da sakrije činjenicu da nacionalna parlamentarna demokratija ima sasvim određeno političko usmerenje – kolektivizam. Međutim, to sigurno nije jedini izbor.

NIJE TEŠKO UVIDETI DA SLOBODA UOPŠTE NIJE ISTO ŠTO I DEMOKRATIJA. RAZMISLITE O OVOME: DA LI DEMOKRATSKI ODLUČUJEMO O TOME KOLIKO TROŠIMO NA ODEĆU?

Jedna od mogućnosti naziva se – sloboda. Ili – liberalizam u klasičnom smislu reči (što je potpuno drugačije značenje od onoga za šta se reč liberalizam danas koristi u Americi). Nije teško uvideti da sloboda uopšte nije isto što i demokratija. Razmislite o ovome: da li demokratski odlučujemo o tome koliko će svako od nas da potroši na odeću, ili u koju će samouslugu ići? Očigledno ne. Svako odlučuje za sebe. I ova sloboda izbora je sasvim u redu. Pa zašto bi onda bilo bolje da o svim drugim stvarima – od radnog mesta, zaštite zdravlja i penzija, do naših kafana i kafića – odlučujemo demokratski?

Da li je u stvari upravo ta činjenica – da o svemu odlučujemo demokratski, da o svim privrednim i društvenim pitanjima odlučuje država – pravi razlog što je toliko toga loše u našem društvu; da birokratija, mešanje države u sve, parazitizam, kriminal, korupcija, nezaposlenost, inflacija, loše obrazovanje i tako dalje, nisu posledice manjka demokratije, već su zapravo rezultat viška demokratije; a ti problemi idu uz nacionalnu parlamentarnu demokratiju kao što su prazne prodavnice i trabanti išli uz komunizam?

To je ono što želimo da pokažemo u ovoj knjizi.

Ova knjiga sastoji se iz tri dela. U prvom delu govorimo o veri u božanstvo nacionalne parlamentarne demokratije. Kao i svaka religija, demokratija ima svoja verovanja – skup dogmi koje svaki vernik prihvata kao neoborive istine (prikazujemo ih kao 13 opštepoznatih mitova o demokratiji). U drugom delu opisujemo stvarne praktične posledice demokratskog sistema (objašnjavamo zašto demokratija neizbežno dovodi do stagnacije društva i šta je čini neefikasnom i nepravednom). U trećem delu ukratko opisujemo alternativu demokratije, to jest politički sistem zasnovan na samoopredeljenju pojedinca, koji odlikuju decentralizacija, lokalna uprava i raznovrsnost.

Uprkos kritici savremenog nacionalno-demokratskog sistema, s optimizmom gledamo u budućnost. Jedan od razloga za ogroman broj pesimista jeste što ljudi osećaju da je sadašnji sistem u ćorsokaku, ali ne uspevaju da pronađu izlaz. Ljudi shvataju da gotovo sve aspekte njihovih života kontroliše država, ali da oni nju ne mogu ni na koji način. Jedine mogućnosti koje mogu da zamisle su različiti oblici diktature, kao što je „kineski model“ ili neki oblik nacionalizma ili fundamentalizma.

Međutim, u tome greše. Demokratija nije isto što i sloboda. Nacionalna parlamentarna demokratija je jedan oblik diktature – diktatura većine i države. Demokratija ne znači ni pravda, ni jednakost, ni solidarnost, ni mir.

Nacionalna parlamentarna demokratija je sistem uveden pre oko 150 godina u većinu zapadnih zemalja. Jedan od razloga za to bila je i želja da se u liberalnim društvima sprovedu u delo socijalističke ideje. Šta god bili motivi u to vreme, vek i po kasnije razloga za nacionalnu parlamentarnu demokratiju nema. Takva demokratija više ne funkcioniše. Vreme je za novi politički ideal, u kome se produktivnost i solidarnost neće nametati demokratskom diktatorom, već će biti rezultat dobrovoljnih odnosa između ljudi. Želimo da uverimo čitaoce da je mogućnost za dostizanje ovog ideala veća nego što mnogi mogu i da zamisle – i da вреди ulagati napore za njegovo ostvarenje.